

Život na zelenom otoku

Intervju s prim. dr. sc. Sinišom Carem, internistom-kardiologom koji je varaždinsku angiosalu zamijenio ordinacijom opće medicine na Mljetu

Poznat po široko osmijehu, cijenjen i uvijek rado viđen, ostvaren na stručnom i znanstvenom polju, kardiolog koji je razvio trajnu elektrostimulaciju u Varaždinu, uz doktorat znanosti i primarijat, nastavnik i erudit, dr. Siniša Car izazvao je veliku pozornost hrvatskih medija kada se odazvao apelima za preuzimanje ordinacije obiteljske medicine na otoku Mljetu. Iako su mnogi bili iznenađeni, a sama je vijest poprimila pomalo senzacionalistički karakter, veliki broj prijatelja i znanaca dr. Cara doživio je potez logičnim i na neki način očekivanim.

1. Što misliš o tvrdnji da nas dnevne obaveze, rutina i jurnjava odmiču od biti stvari i pojava, pa često i od samog smisla života i rada?

Imaš potpuno pravo. To je jedna od brojnih spoznaja koje su „kumovale“ mojemu preseljenju na Mljet. Interesantno je kako mi se cijela unutrašnjost borila s nelogičnostima sustava u kojem sam radio i kako sam dugo to ignorirao. Nisam ja ništa bolji od drugih kolega i nisam nezamjenjiv, no edukacija ti daje pravo da osjećaš kako bi tvoje znanje trebalo biti bolje iskorišteno. Ja sam u općoj bolnici radio iste stvari kao i kad sam bio specijalizant. Stalno neka prva linija fronte. Nema hijerarhije po kojoj bih došao u fazu da budem konzultant, da se bavim edukacijom sebe i mladih. Baš suprotno, sad sam „prekvalificiran“ za posao koji radim i kojim olakšavam život svojim otočanima. Vidiš, sad na primjer mogu kompletnu preoperativnu obradu i internistički pregled učiniti na otoku, ne moraju gubiti vrijeme u Dubrovni-

ku. S druge strane, postoji i duhovna strana u mojoj odluci, osjećaj da sam na pravom putu. Vraćanje tradicionalnom životu u zajednici, što je zapravo lijek za bolest civilizacije. I veliki je Ivan Illich to vidio kao izlaz iz otuđenja modernog društva, ništa novo, rekao bi Oliver. U vezi s tim imam puno toga učiti; prvo, biti dostupniji, bliži, otvoreniji, što sve, ako želiš, možeš ne biti u uvjetima bolničke medicine.

2. Osim prekrasnog ambijenta, što sredina poput Mljeta nudi modernom čovjeku?

Što je to „moderan čovjek“? Brojne su supkulture, na primjer hipsteri, sada *yucci* (*Young Urban Creatives*) koje bi rado koketirale s načinom života što ga ja ovdje živim, ekološki, s prirodom, male proizvodnje, a, s druge strane, izgubili bi razum bez mogućnosti stalne dostupnosti urbanih sadržaja. Ja već dulje vrijeme teško podnosim „šopingizaciju“ gradova i nestanak centra grada i gradskog načina života, što je osobito vidljivo u Varaždinu, tako da mi taj segment urbanosti ne fali, kao ni osjećaj da se izgubiš u masi koji je moguć u velegradima tipa Zagreba. Zna me „oprati“ osjećaj samoće, osobito kad se sve zamrača, no brzo se sjetim razloga zašto sam ovdje i to me osvijesti. Dovoljno je pogledati s prozora pa ti postane kristalno jasno zašto valja živjeti ovdje.

3. Mljet je jedini ekootok na svijetu. Prijevozna sredstva, čak i turističke brodice, sustavno se zamjenjuju prometlima na električni pogon. Sredina očito ima razvijenu svijest i jasan plan razvoja.

Sredina je takva ostala, ne postala – ja kažem srećom. Demografska situacija, neriješeni imovinsko-pravni odnosi i odljev mladih ljudi s otoka „krivci“ su da se nije mogao dogoditi

SLIKA 1. DOKTOR U MALOM MISTU – ambulanta na Mljetu opremljena telemedicinskom i dijagnostičkom opremom

negativan trend apartmanizacije, betonizacije i posljedičnog onečišćenja ovog raja. Ni hoteli se ne izgrađuju srećom. Našao sam se u skupini koja radi na planu razvoja otoka. Ovih dana došao mi je u ruke dokument petogodišnjeg plana. Sretan sam da je vizija, na čemu ću i ja inzistirati – ekološki otok. To nije koncept za svakoga. Treba privući ljude koji će uz maksimalno poštovanje prema prirodi odrađivati projekte za lokalni razvoj te zainteresirati strogo ciljanu turističku ponudu. Najbolje bi bilo da na otok dolaze ljudi koji se žele ovdje nastaniti, osnovati obitelji ili posao. Trebaju to biti kreativci, ne ljudi koji razmišljaju o institucionalnom zapošljavanju jer za to ovdje nema prostora.

4. Mediji su tijekom tvog odlaska na otok prenijeli detalj o želji za formiranje privatne biblioteke. Uslijedio je poziv umjetnicima.

Dopremio sam svoju biblioteku gotovo u cijelosti, većinom nepročitanu. Nekako mi je plan sve pročitati na otoku, no s obzirom na volumen morat ću početi brže čitati ili poživjeti još jako dugo. Da ne govorim da nisam prestao kupovati knjige. Uglavnom, muka oko selidbe tih knjiga, ali i svega ostaloga, dovela je do odluke da, ako me put još nekamo odnese, nosim samo kofer, Biblija u njemu jedina je od knjiga, a biblioteka ostaje kao poklon. Što se tiče umjetnikâ dobio sam valjda pedesetak mailova s ponudama za gostovanje, pitanjima o mogućnosti zapošljavanja. Javio se i student medicine s Kariba koji bi došao volontirati. Čudo je što mediji mogu učiniti. Ni fizički ni logistički ne mogu udomiti sve koji su se javili. S nekima sam već dogovorio gostovanja, neki će morati pričekati. U svakom slučaju bit će koncerata i edukacija, glazba mi je bila primarni cilj.

5. Koje su knjige s tobom putovale u ručnoj prtljazi?

Sjećam se da sam nakon dolaska na Mljet čitao Tolstojevo „Uskrsnuće“ koje me oduševilo. Pročitao sam tada nekako, po preporu-

SLIKA 2. DRUŠTVENI ANGAŽMAN– javni poziv glazbenim pedagogima i drugim umjetnicima za održavanjem kreativnih radionica na otoku, naišao je na neočekivano veliki odaziv.

ci i sličnosti s mojom životnom situacijom i „Brdo“ Ivice Prtenjače. Sad čitam posljednji Pamukov roman, koji je divan.

6. Definitivno si se integrirao u novu sredinu i već počeo isijavati pozitivnu energiju. Kakve su reakcije na otoku spram tvojih društvenih inicijativa?

Shvatio sam da situacija u koju sam stavljen, Bogu zahvaljujući, traži od mene pokretanje nekih znanja i vještina. Zamolili su me da prvi put osnujem i vodim crkveni zbor na otoku i danas, četiri mjeseca nakon njegova osnivanja, već tako lijepo pjevaju da ljudi na kraju mise spontano zaplešću. Sretan sam zbog djece i odraslih koji puni entuzijazma hodaju na probe. Cijelo ljeto praktički su svi bili konstantno na probama bez obzira na skepsu. Među tom djecom ima izuzetno talentiranih koji će, možda dijelom i mojom zaslugom, dobiti šansu da razviju svoj dar. Zato trebam profesionalce i pedagoge glazbenike da gostuju na otoku. To je razlog što sam i sâm nastavio svoje „pjevačko“ školovanje pa sada pohađam sate pjevanja u Dubrovniku. Sasvim slučajno je profesorica, po preporuci moje bivše, upravo žena s Mljeta koja svoj angažman oko mene doživljava kao njezin poklon otoku. Sve je povezano i smisleno.

7. Kako je probuditi se ujutro na Mljetu za nekoga tko je pasionirano posvećen sportu poput tebe?

Tu sam malo zastranio, moram priznati. Ulijenio sam se. Drugi su prioriteti, a shvatio sam i da više nema one napetosti i stresa koje sam praznio tjelesnom aktivnošću. No mislim se vratiti, možda padne neki maraton na proljeće. Fali mi između ostalog i ekipa s kojom sam trenirao.

8. Zagorsko bučino ulje zamijenio si mljetskim maslinovim uljem. Kakva je prehrana na otoku, kako si doživio autohtone namirnice i tipična jela?

Divno je imati priliku jesti lokalno ubrano i ulovljeno. Da ne bih zavaravao čitatelje, ni jedno ni drugo ne radim sam. Imam neke

SLIKA 3. SVESTRANI INTERESI – S dr. Carem je na Mljet stigla i njegova bogata biblioteka. Mnogi nepročitani naslovi sada konačno dolaze na red.

ambicije oko toga, fali mi znanja. Kao što vidiš morao bih produjiti dan na 30 sati da bih stigao sve što želim. Ja sam zaljubljenik u morske plodove i mogao bih ih jesti svaki dan, no kuham kontinentalnu hranu dok ne naučim sve oko ribe. Za sada je moja prehrana „mišancija“ svega i svačega. Pozovu me na ručak moji otčani. Sve mi je fino. Može li bolje od maslinova ulja koje je upravo izašlo ispod preše? Jedino što mi fali iz Varaždina jest svježiji kravljji sir i vrhnje. Bilo je pokušaja da se proizvede od lokalne kravice, no tekstura nije dobra. Možda se „Amazonom“ i dronovima skoro i to pitanje riješi.

9. Zaljubljenik u prirodu, sigurno si već istražio ljekovito bilje Mljeta?

Imao sam sreće odmah nakon dolaska na otok biti na radionici branja i kuhanja samoniklog bilja. Puno sam naučio u tom jednom danu, preporučujem zainteresiranima da dođu dogodine. Na otoku cijela biljna apoteka raste u dvorištu. Trebaš samo gledati. Posušio sam nešto timijana i bosiljka, uvarci koje sam ovdje probao vrhunske su mješavine.

SLIKA 4. TRIATLONAC – zamjenu za zagorske brege, dr. Car je pronašao u čarobnoj prirodi Mljeta, a svakodnevne sportske aktivnosti dio su životnog stila kojeg uspješno promovira svojim bolesnicima.

10. Trošak putovanja od Mljeta do Zagreba je oko 1700 kn. Kako sustav zamišlja i rješava trajnu edukaciju liječnika na otocima?

Sjajno pitanje, ali ne znam odgovor. Nitko se time ne bavi. Misle da bih trebao hodati po kongresima, a nitko me ne zove, barem ne za sada. Takvo je i iskustvo doktorice Magdalene Nardelli-Kovačić, moje prethodnice. Imam srećom sponzorirani UpToDate, nadam se da će se naći dobri ljudi u industriji da nastavim pretplatu i da me pozovu na kakav skup. Srećom sve danas možeš dobiti na internetu. I telemedicina nudi edukaciju, što je dobro. Morat ću, izgleda, pisati stručne radove da bih skupljao bodove. Ili raditi sa studentima, mladim doktorima. Volim prenositi znanje, to me tjera da i sam učim. Za sada pišem kolumnu. U svakom slučaju koristilo bi svim studentima viših godina ili mladim doktorima da dođu pokupiti nešto znanja u ruralnim područjima. Neće valjda svi odmah „kidnuti“ preko granice. Stvarno smo divna zemlja, svakim mi je danom to sve jasnije. U ona pametnija vremena, što mislim da bi vrijedilo vratiti, po dekretu je trebalo doći raditi u ruralna područja, prije dobivanja specijalizacije. Danas ovdje nije mjesto za početnike, ali bi uz superviziju bilo korisno odraditi neko vrijeme. Fokusirali smo se na „brzo“ stvaranje supspecijalističkih kadrova kao da svako selo treba transplantirati srce, a doktora koji će moći riješiti problem na terenu bit će na kapaljku. O tome su prije nekoliko godina pisali Amerikanci, da nemaju više „općeg kardiologa“.

11. U stručnom pogledu, iz angiosale i kardiološkog odjela, našao si se na otoku s 1100 stanovnika i preuzeo skrb o svim njihovim zdravstvenim potrebama. Kakav je osjećaj?

Nevjerojatno je da se tek sada zaista osjećam korisnim. Ne znam što to nije valjalo na mojem prethodnom radnome mjestu, ali sad tek osjećam da sam doktor. Možda sam stvarno preživio burn out sindrom, a da nisam toga ni svjestan. No ne volim razgovarati u dijagnozama. Zahvalan sam na svojoj dosadašnjoj edukaciji, radu

SLIKA 5. GASTRONOMAD – Slobodni trenuci donose priliku za užitkom u pripremi hrane.

u jedinici intenzivnog liječenja, svemu što mi je pomoglo da brzo dobijem uvid u stanje bolesnika, hitnost. Sve mi to ovdje treba. Ove ostale dnevne stvari su rutina koja nije velik problem, pogotovo ne za internista s nemalim godinama radnog staža. Pedijatrija je bila neka moja prva želja pa i tu nešto znam. Uglavnom učim putem sve što zapne. Da ne govorim o „jokerima zovi“ u svim strukama svugdje po Hrvatskoj. I krasni su ljudi u dubrovačkoj bolnici, nikakvih problema s pomoći! Svaka im čast.

12. Kakva su dosadašnja klinička iskustva na otoku? Koji su najčešći problemi tvojih bolesnika?

Patologija se ne razlikuje mnogo od one „gradske“. S obzirom na to da sam radio u bolnici, specijalistici, teško mi je komparirati. Ipak mi se čini da je manje koronarne bolesti srca. Čuo sam preliminarne podatke istraživanja Zavoda za antropologiju koji su za Hvar pronašli suprotne podatke, a sada žele suradnju i na Mljetu. Među mojim bolesnicima ima malignih bolesti, ali ću ih pripisati starijoj populaciji. Moram primijetiti, bez znanstvene potvrde, da mi se čini kako su ti bolesnici s proširenim malignim bolestima ipak dulje živjeli ovdje u svojim domovima. Ostalo ništa upadljivo. Učinilo mi se čudnim jedino da je jako puno alergičara na ubikvitarne alergene, što je razumljivo s aspekta bujne vegetacije, no neobično s aspekta čistog okoliša.

13. Koja je dijagnostika dostupna na otoku?

Zahvaljujući doktorici Nardelli koja je zaista zaradila svoju mirovinu, došao sam u opremljenu ambulantu. Tako da imam aparate za 24-satno mjerenje krvnog tlaka i holter EKG – prvi mogu očitavati sam, dok drugi moram nažalost slati telemedicinom u KBC Split jer nemam odgovarajući softver. Očitavam spirometriju prije i nakon bronhodilatacije. Imam sjajnog ravnatelja, gospodina Branka Bazdana, koji je odmah pokrenuo nabavu ultrazvučnog aparata te sad mogu raditi ehokardiografiju i UZ abdomena. Planiram nabaviti i linearnu sondu za periferiju i štitnjaču, time se namjeravam pozabaviti u budućnosti. Laboratorijski se uzorci vade jedanput na tjedan i dobivam nalaze na e-karton, no rav-

SLIKA 6-8. OKUSI OTOKA – Netom ulovljena riba na otvorenom ognjištu, mirisno mediteransko voće, domaće rakije i maslinovo ulje, detalji su kojima osvaja život na otoku.

natelj mi je ponudio (ondje odakle dolazim nisu mi nikada ništa „nudili“) nabavu point of care aparata za hitnu dijagnostiku pa bih uskoro mogao dobiti i dijagnostičku pomoć za situacije kad si u kliničkoj dvojbi plus markere koji su nužni za longitudinalno praćenje bolesnika, kao npr. NT-proBNP. Ne može se pravno riješiti status supspecijalističke ambulante pa dosta stvari sad odrađujem bez naknade HZZO-a. Već su me upozorili da previše fakturiram, odnosno previše radim. Navikao čovjek.

14. Imaš li već neke ideje za unaprjeđenje postojeće organizacije rada liječnika na otoku?

Situacija na otoku je aktualno takva da smo doktorica Sandra Benković, s kojom sam u grupnoj praksi na otoku, i ja sretni što imamo jedno drugo. Dakle, pokrivamo kompletnu medicinsku zaštitu (naravno, i hitna stanja uz transport u bolnicu) otoka. Ne znam što bih učinio da se ona odluči otići iz nekog razloga, mislim da ne bi bilo puno zainteresiranih za ovaj posao. Uglavnom sada stvar funkcionira. Moji prostori ambulante, kao i prostori postojećeg depoa lijekova ne zadovoljavaju standarde i u projektu smo novog minidoma zdravlja u kojem bismo osim prostornih uvjeta za daljnji razvoj specijalistike (ergometrija možda) dobili i prostor apoteke te s njim stan za liječnika i ljekarnika koji će uskoro postati gorući problem. Zaista se radi o specifičnome mjestu. Ovdje moramo zbrinuti sve i ja moram dati maksimalnu skrb bolesnicima do dolaska u bolnicu. Tako se zbog udaljenosti dogodi da moraš ventilirati bolesnika prijenosnim respiratorom ili, kao neki dan, postavljati centralni venski kateter ispod helikoptera. Zato je jasno da moram imati logistiku koja sve to prati. Srećom imam znanja i vještina da se mogu snaći jer su mi neke od tih situacija poznate, no izazovi ovog mjesta su golemi što se tiče liječničke struke. Da ne govorimo o sezoni kad ti se može dogoditi sve, od kesonske bolesti do trauma svake vrste.

15. Varaždin iz kojeg dolaziš, osim barokne arhitekture, poznat je i kao urbana sredina bogatoga kulturnog i umjetničkog života. Sada je Dubrovnik tvoje urbano središte. Zadovoljava li on izvan sezone tvoje potrebe?

Jako volim oba grada. Dubrovnik sam zavolio kad sam nakon staža u njemu ljetovao i pomislio da bi vrijedilo potražiti posao ovdje. Dvadesetak godina kasnije evo me! Moram priznati da sam još u fazi kad mi je na Mljetu najljepše. Ta tišina, zelenilo i more na horizontu više mi odgovaraju. Morat ću probati više se koristiti ponudom Dubrovnika, no ona je veća ljeti kad je meni zbog posla gotovo nemoguće otići s otoka. Uхватила me malo nostalgija kad su dirigent Anđelko Igrec i zbor Chorus angelicus u kojem sam pjevao u Varaždinu dobili nagradu za najbolju izvedbu na Baroknim večerima. Sjetio sam se kako je veličanstveno biti dijelom takvoga vrhunskog muziciranja. To mi nedostaje. Sad sam klapski pjevač, malo izvan „faha“ koji volim, ali svejedno me veseli.

16. Za kraj – smiješi li se kardiolog poznat po svojem zaraznom osmijehu sada još i više?

Usrećuju me ljudi oko mene. Mirniji sam i zadovoljniji jer se osjećam „doma“. Vjerojatno je to razlog što mi se osim usana smiju više i oči.

Razgovor vodio izv. prof. dr. sc. Alen Ružić, dr. med.

